

Sanita Lazdiņa (Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija)
ZINĀTNISKĀS PIEREDZES STĀSTI PAR LATGALES CILVĒKIEM
UN VALODĀM

Atslēgas vārdi: *Latgales cilvēki, latgaliešu valoda, izglītība, publiskā telpa, ekonomika.*

Apmēram pēdējo desmit gadu laikā Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmijā (RTA, līdz 2016. gadam – Rēzeknes Augstskola, RA), sadarbojoties ar ārzemju kolēģiem, ir veikti daudzveidīgi sociolingvistiski pētījumi, lai apzinātu Latgales valodas un to lietojumu, noskaidrotu iedzīvotāju lingvistisko attieksmi.

Viens no plašākajiem pētījumiem („Valodas Austrumlatvijā“, 2009) ir bijis ar etnolingvistisku perspektīvu, noskaidrojot Latgales cilvēku iekšējo identitāti, valodu prasmi un attieksmi pret to lietojumu daudzveidīgās privātās un sociālās dzīves jomās (ģimenē, izglītības iestādēs, pašvaldībās, publiskās telpas uzrakstos u. tml.). Pētījums ir atklājis daudzveidīgu Latgales cilvēka identitāti, kā pamatu veido valoda, ticība un piederība noteiktai etniskai grupai.

Detalizētāk kopā ar tā laika RA studentiem ir pētīta Rēzeknes lingvistiskā ainava, aplūkojot latgaliešu valodas vietu citu Latgalē lietoto valodu vidū. Šie dati ir salīdzināti ar citu Baltijas un plašāk – Eiropas – valstu reģionu pilsētām. Pēdējo desmit gadu laikā Latgales pilsētu lingvistiskā ainava ir kļuvusi krāsaināka, pateicoties ne tikai privāti veidotiem un lietotiem uzrakstiem, bet arī valodas zīmēm, kas tapušas institucionālas plānošanas līmenī.

Lingvistiskās ainavas pētījumus RTA studenti ir aizsākuši arī Rēzeknes skolās, tomēr izglītības joma ir skatīta vēl daudzpusīgāk, proti, nosakot latgaliešu valodas vietu nacionālās valodas un svešvalodu mācīšanas kontekstā. Valodu mācīšanai RTA pētnieki ir piedāvājuši skolās arī jaunākos informācijas tehnoloģiju rīkus, lai valodu apguve skolēnam būtu tuvāka, ar viņa ikdienu ciešāk saistīta un tādā veidā rosinātu iepazīt un mācīties valodas ar prieku.

Par valodām, īpaši retāk lietotām, mūsdienu valodniecībā tiek runāts arī ekonomikas jautājumu kontekstā, proti, mēģinot noteikt valodas ekonomisko vērtību. Attiecībā uz latgaliešu valodu ir bijis piedāvāts skatījums arī no utilitārās perspektīvas: reģionā lietotā valoda var tikt izmantota kā pievienotā vērtība kultūras tūrisma un citu uzņēmējdarbības virzienu attīstībā.

Lai izzinātu pašu latgaliski runājošo cilvēku attieksmi pret latgaliešu valodu un tajā pašā laikā lai atspēkotu dažu labu publiskajā diskursā izskanējušu mītu, ir veikts pētījums, kas sociolingvistikā tiek apzīmēts ar terminu folklingvistika. Tā pamats ir bijis Baltinavas iedzīvotāju atbildes uz jautājumiem, kas galvenokārt ir devušas skatu uz latgaliešu valodu no iekšpuses – no pašu runātāju perspektīvas, salīdzinot ar latgaliešu valodas lietojumu padomju gados, neatkarības atjaunošanas posmā un 21. gadsimtā.

Referātā visi iepriekšminētie RTA mācībspēku un studentu sociolingvistiskie pētījumi tiks ilustrēti ar galvenajām atziņām un daudzveidīgiem piemēriem.